

no-zemanského.¹² Jaké následky by toto vôbec pre Mikuláš malo a jako by to vývin mesta hmotný i národný napomáhalo — to na bielejni leží. Avšak, čo naplat, keď je to len môj náhľad súkromný a také pium desiderium,¹³ ktoré sotvaj kedy uskutočnenia dožije.

Lež ďaleko som, tuším zašiel.

Dost na tom, i klam ten ohavný nám hrozného ovocia doniesol, bo Mikuláš slovo života [vy]slovil. Ja velice ľutujem ostatne — že zpráva otázočná pravdivá není,¹⁴ no verím, že dlho klamom neostane. Na klamstvo hreším — a hľa, sám som si kus takej viny povedomý. Kedysi som Vám bol písal, že som z Levoče jeden anonýmny list dostal a v ňom jednu pieseň peknú. Odpusťte, bol to klam nutný a nie tak zlomyselný, ako ten hore vyššie udaný.

105

Úryvok z reči A. H. Škultétyho pri otváraní veľkorevúckeho nižšieho, neskôr vyššieho gymnázia.

Uverejnené ako Reč, ktorú pri slávnostnom otvorení slovensko-evanjelického gymnázia vo Veľkej Revúci roku 1862, dňa 16. septembra držal A. H. Škultéty, Banská Bystrica 1863, tlačou F. Macholda, str. 16. Uverejňujeme časť na str. 11—13.

Autor objasňuje ciele novej slovenskej strednej školy, najmä v akom duchu sa má vyvíjať jej činnosť, a upozorňuje, že sa tak bude diať v duchu ľudskom, národnom a vlasteneckom.

Ostáva nám ešte odpovedať na tretiu otázku, to najvážnejšiu otázku, v *akom duchu má škola naša pôsobiť?* — Najvážnejšou menujeme túto otázku, lebo i tu naiste platí slovo Spasiteľovo: „Duch je, ktorý obživuje.“ Nech má škola budovisko, čo sa nádhernému palácu rovná, nech učí tam trebas koľko profesorov, nech sa nahrnie žiactvo nie na stá, ale na tisíce, nech má tie najväčšie sklady kníh ligotajúcich sa v srebro a zlate, to samo neurobí ju ešte dobrou školou. Keby pri tom panoval duch prevrátený, keby sa hlava mládeže krivými pochopami mätla, srdce je dom nevery a bohaprázdnoti otrovovalo, mravy pred bujnou a prostopášnou na uzde nedržali, taká škola by bola na zhubu nielen pre mládež, ale i pre cirkev, národ a vlast nebezpečná a škodlivá.

V tejto našej svatyni osvety a vzdelanosti má sa vychovávať mládež v *duchu čisto ľudskom*. Čokoľvek duchovia od pamäti sveta zvláštneho, všeužitočného vymysleli i utvorili a tým človečenstvo na ceste k predloženému cieľu dokonalosti ďalej a ďalej pomkýňali, to všetko si mládež naša osvojil má tak, aby, čo je pravda, krása, dobro,

¹² Myslí sa na ovládanie mesta Liptovskej stolice zemianskymi vrstvami, keďže Lipt. Mikuláš nemal výsady samostatnej, od stolice nezávislej správy, akú mali slobodné kráľovské mestá v Uhorsku.

¹³ Zbožné pranie.

¹⁴ Zpráva o Matici slovenskej.

ako jasné slnko osvietilo a rozohrialo jej myseľ, srdce i vôľu. K tomu, či sú to reči človeku vzdelanému potrebné, či sú to známosti a umenia pre život pekné a užitočné, ku ktorým v takýchto školách a v takomto veku žiak vedený byť má, v tom všetkom i táto škola naša zverencov svojich pilne a svedomite cvičiť bude.

Ale pri takomto všeobecnom vzdelaní škola naša vychovávať má i v *duchu národnom*. Človečenstvo rozčlánkované je na rozličné národy. Každý národ má svoju zvláštnu povahu, svoju reč, svoje mravy a zvyky, svoju minulosť i prítomnosť i svoj úkol, ktorý v budúcnosti previesť má. Na všetko toto ohľad treba vziať, ak sa mládež pre svoj národ a národ pre človečenstvo náležite vychovávať má. Doteraz, bohužiaľ, mládež naša skorej sa trebas čomu inšiemu učila, ako tomu, svoj vlastný národ znáť. Preto niediv, že žiaden na svete národ nepočítaval toľko odrodilých synov, ako národ náš slovenský. Škola naša iných synov chce vychovávať národu. Tu sa jasneživo predstrieť má mládeži, ako náš holubičí národ od vystúpenia svojho na divadle sveta dejstvoval, aby videla, že sa za slávnych predkov svojich a za reč po nich zdedenú nemá čo hanbiť. Oboznámiť sa má i s prednosťami a dobrými vlastnosťami i s chybami a nedostatkami našimi, aby, keď do života vstúpi, vedela, kde čo ďalej ušlechťovať a kde čo treba napravovať, odstraňovať, vyl.oreňovať. A nielen, aby to videla a vedela, ale aby to aj chcela, musí sa v duši mládeže rozohrievať cit lásky k národu, aby si to za najsladšiu radosť a cieľ života pokladala posvätiť sa biednemu, opustenému, potupenému národu, neľutujúc k tomu obetovať svoj čas, sily, majetok i pohodlia. — Oj, nech sa len poštestí vypraviť na národa rolu dedičnú takýchto za blaho jeho celou dušou zaujatých delníkov, hneď to živejšie, krásnejšie počne vyzeráť na milom Slovensku a Tatry naše zakvitnú novým, utešeným, dosiaľ nevidaným kvetom.

Medzitým, keď takto za reč a národ náš horlíme, keď takýchto verných, úprimných, oddaných, obetavých synov vysielat chceme, dobre i to na pamäti máme, že sme i synovia drahej vlasti a tá že mládež vychovávať máme i v *duchu vlasteneckom*. Vlast naša Uhorská je domovinou čo do reči rozličných národov, ktoré cez mnohé stoletia milé i odporné príhody spoločne okusujúc v jednote žili a v jednote tejto i naďalej nielen žiť, ale i vždy viac upevňovať sa majú tak, aby každý syn vlasti, nech je podľa reči Maďar, Slovák, Rusín, Srb, Nemec, Rumun, tu, ako naozaj doma dobre sa cítiť mohol. A to sa tak stane, keď sa medzi sebou ako rovnoprávni bratia v každom ohľade považovať a ctiť, v šlechetnom počínaní jeden druhého podporovať a čo k spoločnému dobrému smerovať má, na tom spojenými silami pracovať budú. Takéhoto ducha chce škola naša vštepovať do srdca mládeže, a pri tom ju k tomu povedie, ako sa na verných a statočných občanov vlasti svedčí, k poriadkom a zákonom ustanoveným povinnú úctu a poslušnosť zachovávať znala.

106

*List Štefana M. Daxnera J. M. Hurbanovi o veciach súvisiacich so založením
revúckeho gymnázia.*

Originál v Hurbanovej pozostalosti v archíve MS, fasc. Daxner. Tisovec 29. októbra 1862.

Autor podrobne informuje J. M. Hurbana o príčinách a okolnostiach založenia slovenského gymnázia vo V. Revúci.